

Kijken in de kinderziel: 3

Waarom zijn er steeds meer kinderen met adhd? Hoe betrouwbaar zijn jeugdherinneringen? Kan een jong kind al depressief zijn?

In een driedelige serie laten toonaangevende kinderpsychiaters hun licht schijnen over de kinderziel. Deze aflevering is het slot. Eerder verschenen interviews met kinderpsychiaters Harry van Leeuwen en Frits Boer.

.....
Tekst: Ditty Eimers | Fotografie: Eline Hensen

Soms móet ik wel medicijnen geven'

Al in haar studietijd raakte kinderpsychiater Bertine Lahuis gefascineerd door kinderen met autisme. Vaak zijn ze heel bijzonder, vindt ze. Autismen kun je niet voorkomen of genezen. 'Maar vroege opsporing kan ouders en kind een lijdensweg besparen.'

.....
In de werkkamer van kinderpsychiater Bertine Lahuis hangt een tekening van een 13-jarige jongen met autisme, die ze voor het eerst zag toen hij nog een peuter was. 'Die jongen kan zo geweldig tekenen. Daar word ik echt door geraakt.' Tijdens haar studie raakte ze gefascineerd door kinderen met autisme. 'Bijzondere kinderen die veel moeilijkheden tegekomen, maar leuk en uitdagend zijn om mee te werken,' zegt ze. 'Soms hebben ze kwaliteiten die echt anders zijn: ze kunnen dingen heel apart verwoorden. Of ze hebben een onverwacht kunstzinnig talent.' De kinderen die ze behandelde, vóór ze vorig jaar voorzitter van de raad van bestuur werd van ziekenhuis voor kinder- en jeugdpsychiatrie Karakter, volgde ze vaak

jarenlang. 'Dat is het mooie van mijn vak,' zegt ze. 'Als kinderpsychiater sta je aan het begin. Door kinderen te volgen, kom je erachter hoe psychiatrische ziektes zich ontwikkelen.' Het mooiste zou natuurlijk zijn als kinderpsychiaters die ziektes ook konden voorkomen. 'Ik geloof echt niet dat we straks allerlei stoornissen kunnen genezen. We kunnen door betere uitleg en behandeling wel zorgen dat ze draaglijk worden.' Daarom is het winst, vindt Lahuis, dat steeds duidelijker wordt dat de meeste psychiatrische aandoeningen al in de vroege kindertijd beginnen. Dat inzicht wint pas de laatste jaren terrein, ook door de opkomst van de *infantpsychiatrie*: de psychiatrie voor kinderen van 0 tot 4 jaar, waarin Karakter is gespecialiseerd.

Begrijpt u wat in autistische kinderen omgaat?

'Autistische kinderen kunnen vaak meer over hun binnenwereld vertellen dan volwassenen geneigd zijn te denken. Ze doen prachtige uitspraken als: "Soms heb ik het idee dat ik van een andere planeet kom." Dan snap ik wel dat hij zich een vreemde voelt tussen andere kinderen. Al zijn autistische kinderen vaak op zichzelf, ze kunnen zich wel degelijk eenzaam voelen.' ►

Kijken in de kinderziel

Waarom is het aantal kinderen met autisme en adhd zo toegenomen?

'Ik geloof niet dat adhd en autisme vaker voorkomen dan vroeger. De kinderpsychiatrie is een jong vak, we weten gewoon meer. Vroeger dachten we bijvoorbeeld dat vier op de tienduizend kinderen autisme of een verwante aandoening had. Nu we meer onderzoek hebben gedaan, denken we dat het om één op de 150 of zelfs 100 kinderen gaat. Dat komt ook omdat de diagnostiek is verbeterd. Maar ook omdat er veel meer aandacht is voor stoornissen die aan autisme verwant zijn. Een kind met autisme kan een kind met een verstandelijke beperking zijn dat niet goed praat en geen oogcontact maakt, tot een intelligent kind dat gewoon praat en je aankijkt, maar geen beeldspraak begrijpt en sociaal onhandig is. Al die kinderen hebben grote sociale problemen. De eisen die we op school en thuis aan kinderen stellen zijn natuurlijk ook veranderd: ze moeten al vroeg zelfstandig zijn, samenwerken en flexibel zijn - dingen die juist deze kinderen zo lastig vinden. Heel drukke kinderen of kinderen met minder sociale vaardigheden vallen veel eerder op.'

Moeten al die kinderen naar de psychiater?

'Lang niet altijd. En een kind moet niet het stempel adhd krijgen omdat de leerkracht geen drukke klas aan kan. Maar kinderen die veel last hebben van hun drukke, ongeconcentreerde gedrag en altijd als klier worden gezien, help je als je kan laten zien dat het door hun adhd komt. Er wordt soms gezegd: vroeger redden die kinderen het toch ook zonder behandeling? Dat is maar ten dele waar. Er is veel verborgen leed van mensen die hun leven lang gedonder hadden omdat ze apart waren, terwijl niemand wist wat er aan de hand was.'

Kinderen worden al op het consultatiebureau gescreend op signalen van autisme. Krijgen ze niet te snel een etiket opgeplakt?

'Als we autisme vroeg ontdekken kunnen we ouders leren om hun verwachtingen aan te passen aan de mogelijkheden van hun kind en geen eisen te stellen die het niet aan kan. Ouders hebben zelf vaak allang door dat er iets aan de hand is. Vaak zijn ze verdrietig maar ook opgelucht als ze horen dat hun gevoel klopt. Ik denk dat het ouders en kind een lange lijdensweg bespaart, doordat ze de juiste hulp op tijd krijgen. De meeste autistische kinderen slapen bijvoorbeeld slecht. Het is een verademing als je kan zorgen dat dat wel goed gaat. Ook bij het zoeken naar een geschikte school kan een vroege diagnose helpen. Als het pas na jaren tobben op de basisschool wordt ontdekt, is het vaak een heel gedoe om dan nog op de juiste school te komen.'

'Een kind moet niet het stempel adhd krijgen omdat de leerkracht geen drukke klas aan kan'

Kunt u tegen de ouders van een anderhalfjarige al met zekerheid zeggen dat hun kind autisme heeft?

'Die diagnose kunnen we formeel pas op 3-jarige leeftijd met zekerheid stellen en bij sommigen wordt pas op de basisschool duidelijk wat er aan de hand is. Waar het om gaat, is dat bezorgde ouders niet te horen krijgen: "We kijken het nog een tijdje aan." Al bij 1-jarigen kun je soms signalen herkennen, die kunnen wijzen op autisme. Als ze niet brabbelen of niet lachen naar hun ouders bijvoorbeeld. Ook oogcontact is belangrijk. Ouders zeggen vaak: "Het oogcontact is goed", want ze weten dat dat een rol speelt. Maar dat is heel subtiel. Autistische kinderen kijken vaak wel, maar alleen op momenten dat zij willen kijken en in heel vertrouwde situaties. Dat in veel andere situaties het oogcontact onvoldoende is, zien ouders niet altijd.'

Zijn vroeg opgespoorde kinderen als volwassene beter af?

'Autisme kun je niet genezen, maar je kunt wel leren leven met de beperkingen. Vaak betekent zo'n diagnose ook dat je rouwt met elkaar, dat het is zoals het is. Er zijn wel voorzichtige aanwijzingen dat vroeg ingrijpen de ontwikkeling van een autistisch kind kan versnellen. Of zo'n kind als volwassene ook "hoger" uitkomt weten we nog niet. Is dat het doel? Ik vind het belangrijker dat een kind goed in zijn vel zit en als volwassene het gevoel heeft nuttig en nodig te zijn. Bij een klassiek autistisch kind met een slechte taalontwikkeling en lage intelligentie weet je met vrij grote zekerheid dat er ook later problemen zijn. Maar bij kinderen met mildere symptomen is dat moeilijker te voorspellen. Ik herinner me kinderen over wie ik als kleuter vrij ►

Kijken in de kinderziel

optimistisch was: tien jaar later bleken ze toch veel uitgesprokener autistisch gedrag te vertonen. Andersom komt ook vaak voor: kinderen die als kleuter ernstige gedragsproblemen hadden en zich toch goed ontwikkelen. Als goede kijker zie ik altijd wel dingetjes, maar zeker de intelligentere kinderen kunnen vaak wel een aantal sociale codes aanleren, waardoor ze heel behoorlijk functioneren.'

Denkt u dan: dat heb ik goed gedaan?

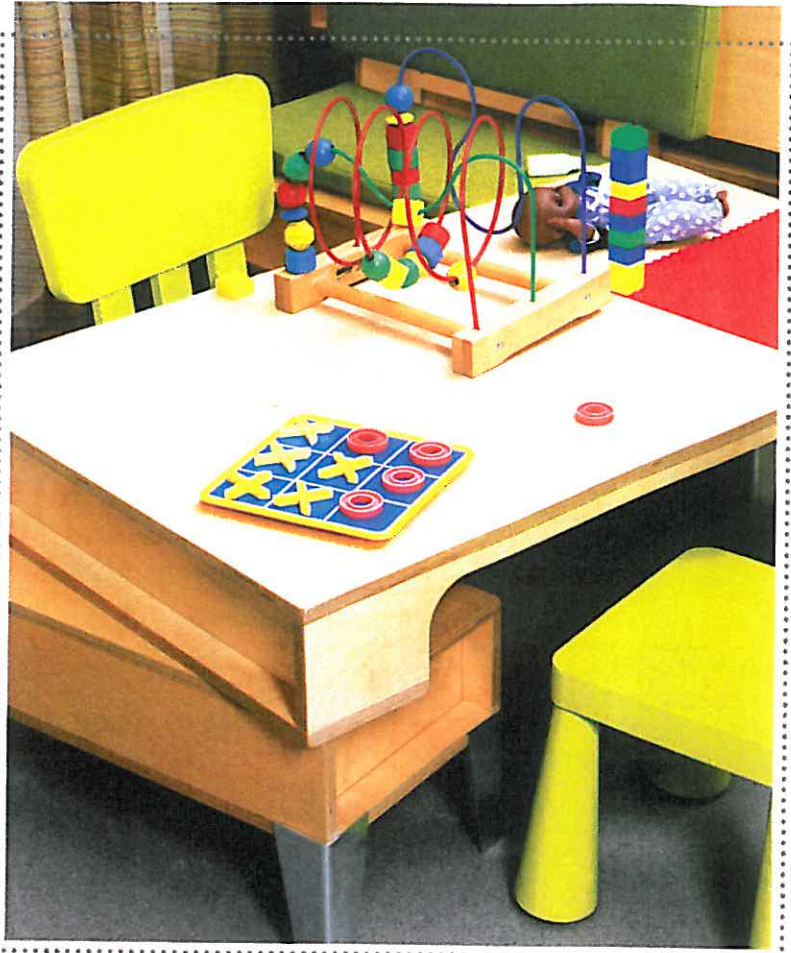
'Eerder: wat hebben die ouders dat geweldig gedaan. Je krijgt geen autisme van je ouders, maar als je autistisch bent, maakt het wel uit in wat voor gezin je opgroeit. Ik heb grote bewondering voor ouders die hun kind met eindeloos veel geduld steunen en sturen. Sinds ik zelf kinderen heb, is die bewondering nog groter geworden. Als psychiater kan ik aangeven wat ouders wel en niet moeten doen, maar ik zie die kinderen niet 24 uur per dag. Ik kan me goed voorstellen dat ze soms met de handen in het haar zitten.'

U heeft ontdekt dat er een overlap is tussen autisme en schizofrenie. Hoe zit dat?

'Er is een groep mensen die duidelijk autistisch is en een groep die duidelijk schizofreen is. Maar er lijkt ook een middengroep te zijn, met kenmerken van beide ziektes. Dat duidt erop dat autisme en schizofrenie nauwer aan elkaar verwant zijn dan we dachten. Aanwijzingen daarvoor zie je al bij jonge kinderen. Sommige kinderen met autisme hebben naast sociale problemen ook grote stemmingswisselingen, heftige angsten en woedebuien. Ook halen ze fantasie en werkelijkheid door elkaar. Die groep blijkt een aantal biologische afwijkingen te hebben, die lijken op afwijkingen die je bij schizofrenie vindt. Een deel hiervan lijkt later psychotisch gedrag te ontwikkelen, en soms schizofrenie. Het lijkt er dus op dat schizofrenie nauwer verwant is aan autisme dan we altijd dachten. Dat duidt erop dat psychiatrische ziektes zich op verschillende leeftijden anders uiten: sommige symptomen worden sterker, andere zwakker.'

Een angstig idee voor ouders.

'Het opvallende is dat ouders van kinderen die extra kwetsbaar lijken voor psychotische verschijnselen vaak zelf al met zorgen rondlopen. Omdat ze dingen zien die ze niet kunnen plaatsen. Of omdat ze weten welke ziektes in hun familie voorkomen. Het is belangrijk dat we die kinderen goed in de gaten houden. Soms krijgen ze gedragstherapie. Soms kunnen antipsychotica een oplossing zijn.'

'Je krijgt geen autisme van je ouders, maar als je autistisch bent, maakt het wel uit in wat voor gezin je opgroeit'

Antipsychotica bij angstige of agressieve autistische kinderen, ritalin bij adhd... Ze worden steeds vaker voorgeschreven, zonder dat ze ooit op kinderen getest zijn.

'Er moet veel meer onderzoek komen naar het effect van medicijnen op kinderen. Maar het is heel moeilijk om daar geld voor te krijgen. Dat betekent dat we medicijnen moeten voorschrijven die officieel niet voor kinderen zijn geregistreerd. Daar moet je voorzichtig mee omgaan: ouders goed voorlichten over mogelijke bijwerkingen, ingrijpen bij vervelende bijwerkingen en blijven kijken of het nog nodig is dat een kind medicijnen krijgt. Vooral dat laatste gebeurt te weinig. Ik zie soms jongeren die al jaren antipsychotica slikken, zonder dat ze ooit een gesprek hebben gehad over mogelijke afbouw.'

Ligt u er nooit wakker van dat u kinderen antipsychotica als Risperdal voorschrijft? Jongens krijgen daar borsten van en het kan ook suikerziekte veroorzaken.

'Als ik alles heb geprobeerd en ik zie dat een kind volledig dreigt vast te lopen, slaap ik slechter als ik dat kind geen medicatie geef. Het is kiezen tussen twee kwaden. Wil je dat een kind van school af moet of uit huis wordt geplaatst omdat het niet te handhaven is? Hoeveel verloren tijd kan een kind zich veroorloven? Je begint met voorlichting, ouderbegeleiding en therapie, maar als dat niet helpt, vind ik het gerechtvaardigd om zo'n medicijn te geven. Zodat een gezin weer op de rit komt, school weer hanteerbaar wordt en zo'n kind niet alsmaar negatieve reacties krijgt. Dat is een onbetaalbaar goed.'